

Загалом зібраний під час експедиції етнографічний матеріал є цінним компонентом матеріальної культури поліського регіону. Навіть не дивлячись, що більшість виробів з дерева, уже не відіграють важливої ролі в системі життєзабезпечення місцевого населення, їх використання в минулому робить важливим їх дослідження в історичній ретроспективі. Крім того регіонально-локальний вимір дослідження сприятиме подальшому більш глибокому вивченню промислів та ремесел, як Полісся так і України загалом.

Список використаних джерел:

1. Запис Б. Сауляка 23 липня 2016 р. в с. Судче, Любешівського р-ну, Волинської обл. від Гудька Василя Степановича, 1940 р.н.
2. Запис Б. Сауляка 3 серпня 2016 р. в с. Залаззя, Любешівського р-ну, Волинської обл. від Тарасюка Михайла Івановича, 1947 р.н.
3. Запис Б. Сауляка 25 липня 2016 р. в с. Березичі, Любешівського р-ну, Волинської обл. від Вітовщика Нікіфора Остаповича, 1927 р.н.
4. Запис Б. Сауляка 31 липня 2016 р. в с. Любязь, Любешівського р-ну, Волинської обл. від Кузьміча Ігора Володимировича, 1973 р.н.

Сем'яніна Л.Ю.

студент;

Гончар Ю.Б.

кандидат історичних наук, доцент,

*Київський національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

НОРВЕГІЯ НА ПОЧАТКУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Вбивство спадкоємця Австро-Угорського престолу Франца Фердинанда в Сараєво в останнє воскресіння червня 1914 р. спочатку не порушило літньої утихомиреної Крістіанії. Головною подією того літа в норвезькій столиці була ювілейна виставка, присвячена століттю конституції 1814 р. [1, с. 21-22].

Вперше страх перед війною, що насувається, Норвегія випробувала 31 липня 1914 р. при звістці, що Росія почала мобілізацію своєї армії у відповідь на оголошення Австро-Угорщиною війни Сербії. Наступного дня уряд виступив з публічною заявою про намір зберігати нейтралітет в тільки що оголошеній війні. Крім того, він прийняв рішення про повне вкомплектування гарнізонів берегових зміцнень і секретним наказом привело військово-морський флот в стан бойової готовності. Другого серпня, після того, як у Франції і Німеччині була оголошена мобілізація, а Німеччина оголосила війну Росії, уряд вирішив повністю відмобілізувати військово-морський флот і звернувся до голови стортингу з проханням про скликання депутатів на позачергову сесію. Для членів кабінету головним питанням, природно, було: чи вдасться Норвегії залишитися в стороні від конфлікту? Всі вони розуміли, що відповідь багато в

чому залежить від того, чи вступить Великобританія у війну на стороні противників Німеччини. Якщо це станеться, то вірогідна спроба німців або англійців захопити військово-морські бази на норвезькому побережжі стане сповна реальною. Виявилось, що Німеччина, принаймні в той момент, судячи з усього, не збиралася зазіхати на норвезький нейтралітет [5, с. 9-15].

Проте в Англії, особливо в командуванні ВМФ, деякий час обговорювалася можливість створення військово-морської бази на півдні Норвегії, для військових дій на морі проти Німеччини. Виникли в перші дні серпня чутки про те, що Німеччина чинить тиск на одну або декілька країн Північної Європи, щоб змусити їх змінити політичний курс в сприятливому для німців напрямі, спонукали англійського міністра закордонних справ Едуарда Грея направити телеграми посланцям в Брюсселі, Гаазі і Крістіанії. Ним були подані інструкції повідомити відповідні уряди, що Англія чекає від них твердої прихильності в політиці нейтралітету, і пообіцяти допомогу у разі потреби. Після подібних завірень норвезький міністр закордонних справ Нільс Клаус Ілен зміг тепер звернути увагу на інше обличчя, що діяло, чия позиція все ще здавалася не визначеною [9, с. 220-229].

Ще 29 липня Швеція і Норвегія досягли усної домовленості: війна, що насувається, не повинна привести до військових дій між ними. Через декілька днів за цим послідувала пропозиція шведів про союз, що містить параграф про те, що Швеція «готова захищати свій нейтралітет на всіх напрямках, але будь-яка співпраця з Росією виключається. Це на той випадок, якщо Норвегія замислить приєднатися до Англії, і виходячи з подальшого припущення про те, що буде поміщений союз між Англією і Росією». Невисловлені підозріння шведів про те, що Норвегія схиляється до співпраці з Англією, йшли паралельно підозрінням норвежців про те, що Швеція схиляється до Німеччини. Тому Норвегія відповіла, що основою будь-якої угоди має бути абсолютний нейтралітет відносно всіх великих держав.

Остаточним результатом цього листування стало обнародуване 8 серпня угода про «підтримку, незалежно нейтралітету відповідних королівств по відношенню до всіх воюючих держав», і також що початок війни ні за яких обставин не повинен «привести до прийняття одним з королівств ворожих заходів проти другого».

Непередбачений результат вирішення англійців про блокуючі закупівлі норвезької риби для запобігання її експорту до Німеччини: величезні запаси солоні риби, що скупчилися в порту Бергена. Англійцям вона була не потрібна, а норвезькі споживачі не могли її купувати із-за завищених цін, викликаних діяльністю оптовика, – бергенського бізнесмена, що таємно здійснював закупівлі від імені Англії і володів, здавалося, необмеженими фінансовими можливостями. Тепер, коли їх нейтралітет був забезпечений, принаймні на найближчий час, Норвегія і інші нейтральні держави Північної Європи могли зайнятися покращенням власних справ, наскільки це було можливо в обставинах, що склалися [2, с. 27].

Оскільки для Норвегії найнасушнішою проблемою було створення достатніх запасів продовольства і палива, уряд негайно наклав заборону на експорт цих товарів.

За цим послідувало встановлення контролю над цінами і створення «Комісії з продовольству», одним із завдань якої був масштабний імпорт зерна. Ці і інші надзвичайні заходи, поза сумнівом, були пов'язані з поширеними чеканнями, що війна продовжиться недовго.

В основному Норвегія чекала, що зможе продовжувати свою зовнішню торгівлю більш менш так само, як і в мирний час, не дивлячись на те, що два її головних торговельних партнера – Німеччина і Англія – тепер воювали один з одним.

Норвезький торговельний флот з його гігантськими розмірами діяв у всьому світі, однак головну роль грали перевезення в англійські і американські порти. Велика кількість кораблів, виконуючи ці перевозки, як і ті, що доставляли імпорتنі грузи для самої Норвегії, потрапляли в зону дійств воєнно-морського флоту Великобританії [5, с. 34-38]. Безсумнівно, війна робила нейтральну торгівлю і судноплавство все більш прибутковим бізнесом. З перекриттям нормальних торговельних маршрутів і зростаючим усвідомленням того, що війна, швидше за все, триватиме довго, підвищилися і ціни на товари, необхідні для ведення війни, і ціни на продовольство для цивільного населення.

Відповідно зросли і вантажні тарифи, перевищуючи зростання страхових виплат у зв'язку з ризиком, викликаним війною. Тому для Норвегії це був період процвітання, так, як підвищився попит на морські перевезення й певні види експортної норвезької продукції – наприклад, рибу і руди різних металів, в яких потребувала Німеччина. Однак починаючи з 1915 р відповіддю Німеччини на цю блокаду став перехід до підводної війни як засобу перешкодити морським поставкам життєво необхідних вантажів в Англію або ускладнити їх [4, с. 85].

Четвертого лютого 1915 Німеччина оголосила води навколо Британських островів (Kriegsgebiet), або військовою зоною, в межах якої знищувалися всі торгові судна супротивника, навіть у разі неможливості забезпечити безпеку пасажирів і команди. Нейтральні судна також піддавалися ризику у вигляді побічного збитку, а також через нібито практикувалися англійцями зловживань прапорами нейтральних держав для маскування власних кораблів.

Якщо не вважати виступи з офіційним протестом спільно з Швецією і Данією, реакція норвезького уряду і судовласників була не дуже бурхливою, оскільки вони вважали, що незначна чисельність німецького підводного флоту робить цю загрозу в якійсь мірі ілюзорною. Ця точка зору не змінилася навіть після того, як 19 лютого норвезький танкер був торпедований німецьким підводним човном в Англійському каналі. Англія посилила контроль над норвезької торгівлею, зажадавши ефективних гарантій недопущення експорту або реекспорту до Німеччини. Взамін на це англійці пропускали судна, що везуть найважливішу експортну продукцію Норвегії, або дозволяли норвезьким кораблям заправлятися вугіллям в портах, що знаходяться під англійським контролем.

Вже восени 1914 було ясно, що економічна війна перетворюється на зачароване коло, тому що кожна нова акція однієї воюючої сторони підносилася, як відповідь на попередню акцію супротивника. Так, оголошення Німеччиною про військовий зони надало головним країнам Антанти – Англії та Франції – бажаний привід для нової серії блокадних заходів, оголошених 1 березня 1915 і закріплених в англійському «Королівському указі в Раді» від 11 березня.

З цього моменту Англія і Франція «вважали себе вправі затримувати і буксирувати в порти судна, що перевозять вантажі, імовірно призначені для противника, що належать йому або вироблені їм» [7, с. 95-100].

Справи по таких кораблях і їх вантажах вирішувалися б призовими судами. Однак, оскільки з юридичної точки зору ситуація була щонайменше неясною, англійські влади, навмисно влаштовуючи тривалі і дорогі затримки для торговельних суден, сподівалися переконати судновласників відмовитися від перевезення вантажів, які не отримали офіційного англійського сертифіката про те, що вони є предметами імпорту нейтральних країн [4, с. 76-83].

У відповідь на ноту протесту з боку норвезького уряду англійці знову запропонували Норвегії заснувати офіційне загальнонаціональне агентство з імпорту та експорту. В якості альтернативи було запропоновано досягти домовленість безпосередньо з найбільшими судовими компаніями.

До цього моменту норвезький уряд, мабуть, зрозумів, що економічна війна – це надовго, а імунітет на тому рівні, на який сподівалися нейтральні країни, відійшов у минуле. В економіці країни вже намічався розкол: з Німеччиною торгував один із секторів економіки, а всі інші були змушені підкорятися блокадних заходів, що проводяться Англією [7, с. 95-100].

Список використаних джерел:

1. Roald Berg, Norge pd Egen Hånd: // 1905-1920 (Vol. 2 of series Norsk utenrikspolitikk historie) (Oslo 1995).
2. O.Riste, The Neutral Ally // (Oslo and London, 1965). – P. 37.
3. Patrick Salmon, Scandinavia and the Great Powers // 1890-1940 (Cambridge University Press, 1997). – P. 139.
4. Roald Berg, Norge pd egen hånd, // 1905-1920 (Vol. 2 Norsk utenrikspolitikk historie) (Oslo 1995). – P. 285
5. Odd Gunnar Skagestad, Norsk Polarpolitikk // Oslo, 1975. – P. 51.
6. Nils Ørvik, Sikkerhets-politikken // 1920–1939: Fra forhistorien til 9. april 1940 (Vols 1-2, Oslo 1960-61).
7. Gathorne-Hardy, A Short History of International Affairs // 1920-1939 (Oxford University Press, 1950). – P. 414.
8. Storting government Archive. // – Режим доступу :<http://www.norge.ru/stortinget/>
9. Thomas Kingston Derry A History of Modern Norway // 1814-1972 (Clarendon Press, Oxford 1973). – P. 345.